

SZOLNOK MEGYE MÚZEUMAINAK NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYEI

A megye kialakulása és néprajzi csoportjai

Szolnok megye a magyar állam megszervezésekor Szent István idejében alakult ki. A megye az Árpád-korban mélyen benyúlt Erdélybe, mert a szolnoki ispán egyik feladata a dési és máramarosi szószállítás megszervezése, a szárazföldi és vízi utak védelme volt. A hatalmas kiterjedésű megye a XIII. században részekre hullik (Külső- vagy Kis Szolnok vármegye, illetve Közép- és Belső Szolnok vármegyék). Külső Szolnok vármegye területét még az is csökkenti, hogy a terület egy részére a tatárjárás után az önállóságot élvező kunokat is betelepítik. Külső-Szolnok vármegye 1569-ig áll fenn, s ekkor a sikeresen megvédett egri várhoz, illetve Heves vármegyéhez csatolják, s létrejön az 1876-ig fennálló Heves és Külső-Szolnok vármegye. Ekkor az egységes polgári közigazgatás miatt létrehozzák a Jász és Kun Kerületekből, illetve Külső-Szolnok megye egy részéből Jász-Nagykun-Szolnok vármegyét. Ez a mesterségesen, eltérő történeti és jogi fejlődésű területekből alkotott vármegye 1950-ig állt fenn. A megye nevét minisztertanácsi rendelettel ettől kezdve Szolnok megye néven jegyzik, s jelentős területi átalakulás is bekövetkezett. A tiszafüredi járás több települése, illetve néhány Békés és Pest megyei község ekkor kerül Szolnok megyéhez.

A változó területű, nevű és sorsú vármegye azonban több, jól elhatárolható kulturális egységre osztható, s ezt a tagolódást éppen a népi kultúra jellege alapján alakította ki a tudományos kutatás. Elkülöníthető egymástól a Jászság, a Nagykinság, a Tiszazug, Tiszafüred környéke és Szolnok környéke. A jászok és kunok IV. Béla uralkodása idején, a tatárjárást követően telepedtek be Magyarországra. Már a betelepülés idején is elváltak egymástól a más nyelvet beszélő iráni eredetű, főképp földművelő és bizánci keresztény jászok és a török nyelvű, inkább nomád, s vezér szerepet betöltő kunok. Jóllehet idővel mindkét nép elmagyarosodott, keveredtek a környező települések lakosságával, betagozódtak a nyugati kereszténységbe, eredeti életmódjuk, más kultúrájuk később is befolyásolta fejlődésüket. Etnikai tudatuk megőrzésében nagy szerepe volt annak, hogy mindkét terület népe kiváltságokat élvezett, s megőrizte öngazgatását 1876-ig. Sorsuk az azonos jogok miatt összefonódott, a hivatalos hatalom a XVII. században már egyként kezelte őket, s együtt jutottak jobbágysorsra 1702-ben, amidőn a Német Lovagrend fennhatósága alá kerültek. Mária Terézia 1745-ben a két kun és a jász kerület számára lehetővé tette az önmegváltást (redempció), s létrejött egy addig soha nem volt, azonos jogú közigazgatási egység a Hármaskerület vagy Jászkun Kerület, amely gyors mezővárosi fejlődést, külön jogokat biztosított számukra. Ez az önállóság szűnt meg Jász-Nagykun-Szolnok vármegye megalakulásakor.

A Tiszazug tájaink közül épp a Nagy- és Kiskunság közé zárt voltával, ezeknél fejletlenebb jobbágy-paraszti fejlődésével, s a Körös és Tisza által meghatározott, erősen tájhoz kötődő gazdálkodásával jellemezhető. Tiszafüred környéke egységet a mezővárosi fejlődésű Tiszafüred, mint a Tiszavidék egyik alközpontja, s fontos átkelőhelye szervezte viszonylagos egységgé. Szolnok környéke pedig az utolsó száz esztendőben, a megyeszékhely dinamikusan fejlődő ipari és kereskedelmi vonzásában alakult ki, kétlaki életre kényszerítve a vonzáskörzet lakosságát.

A megye népességének alakulásában a török hódoltságot, majd a Rákóczi-sza-

badságharcot követő időben nagy jelentősége volt a külső- és belső népmozgalmaknak. Felső-Magyarországról palóc telepések szivárogtak a megye északi részébe, főként a Jászságba és Tiszafüred környékére. A Nagykunság népességét és a tiszántúli falvakét szatmári, nyírségi és bihari magyarok duzzasztották. A Tiszaszug török alatt megmaradt lakosai is befogadták a tiszántúliakat, de ide földesúri telepítések révén felvidéki települések is küldtek lakókat, főként úgy, hogy a török elő elmenekült kisebb nemesek északi birtokaikról telepítettek át jobbágyokat (Cibakháza, Szelevény, Csépa, Tiszaföldvár).

Volt belső mozgás is: Kunszentmártonba, Mesterszállásra, Kuncsorba vidékére jászok, Kunhegyes, Karcag, Kisújszállás és Kunmadaras területére a Tisza menti települések lakosainak egy része költözött át. Néhány szervezett telepítés is volt: a Fplvidékről toboroztak lakosokat a XVIII. század elején Törökszentmiklósról, Szelevényre, Nagyvánbára, Tiszapüspökibe, Fegyvernekre és Zagyvarékasra. A betelepítések, a spontán települések hirtelen megduzzasztották a lakosságot, s a Jászságban a XVIII. század pusztító járványai ellenére is viszonylagos túlnépesedés következett be. Kiskunfélegyházára, Kiskundorozsmára, Kiskunmajsára és Kunszentmártonba jutnak el nagyobb számban jászsági telepések a XVIII. század első felében. Jóllehet az 1739-es kolera járvány egyes helyeken ezernél is több embert vitt el (Karcag, Kisújszállás), 1786-ban mégis több száz református család költözött ki a Bácskába kincstári birtokokra a Nagykunságból (Ómoravica, Pacsér, Piros, Bácskafeketehegy). Az 1831-es kolera járvány ismét visszavetette a lakosság számbeli fejlődését, lelassul a növekedés üteme. Ezt követően a kiépülő egészségügyi hálózat miatt a járványok már nem ilyen pusztítóak. Az 1745-ös redempcióban megváltott pusztákra a múlt század utolsó harmadában a dinamikus népességnövekedésű Jászságból a lakosság mintegy tíz százaléka költözött ki, s vált kiskunsággivá. Ugyancsak telepéseket bocsátott ki a Jászság a vele szomszédos Pest és Heves megyei településekre is. A kiköltözések ellenére a századfordulóig növekedett a megye lakossága, s népsűrűsége, a tanyák révén a lakott területek nagysága. Ettől kezdve mintegy megállapodott a népesség, s ma is a századforduló mutatói érvényesek.

Múzeumi gyűjtemények

Damjanich János Múzeum, Szolnok

HILD Viktor a Jászság és Szolnok jeles helytörténész kutatója vetette fel először 1913-ban, hogy a Tisza partján közös épületet emeljen a város a könyvtár és múzeum részére. A háború megghiúsította a javaslatot. Később 1925-ben ZOMBORY Lajos festőművész, a Szolnoki Művésztelep törzstagja, a Képzőművészeti Főiskola tanára konkrét tervet készített a Tisza parton létesítendő parkról, amelyben a város „kulturpalotáját” képzelte el. A tervből csak a park készült el, annak ellenére, hogy a város több jeles polgára, köztük Kautz Károly cipésmester 1 000 kötetes könyvtárát, Hild Viktor pedig jelentős szakkönyvtárát és értékes régészeti-éremtani leleteit hagyta a létesítendő múzeumra és könyvtárra. 1933-ban BALOGH Béla egyetemi magántanár, a Verseggy Ferenc Gimnázium tanára, kitűnő antropológus, társadalmi összefogással, diákjai segítségével létrehozta a szolnoki Könyvtár és Múzeum Egyesületet. A gyűjteményt az egyik, város tulajdonában levő bérház helyiségeiben helyezték el. Valójában csak a II. világháború után, 1948. március 15-én kezdte meg működését hivatalosan is a könyvtár, majd 1949. március 15-én a „Szolnoki csata” című centenáriumi emlékkiállításal a múzeum. Jelenlegi helyére, az 1860-ban épült műemlékjellegű épületbe, az egykori „Magyar Király” szállóba 1956–57-ben köl-

tözött. Ekkor vette fel a múzeum a Damjanich János nevet is, tisztelegve a szolnoki csata neves tábornoka előtt.

Jelenlegi anyaga régészeti (115 938), néprajzi (13 704), képzőművészeti (1 579), ipar- és agrártörténeti (5 521), történeti és legújabbkori (12 500) részekre tagolódik. Minden gyűjtemény külön fotó- és adattárral rendelkezik. A néprajzi fotótárban 2 544 színes dia és 33 898 fekete-fehér negatív található. A néprajzi adattár 3 045 tételt tartalmaz.

A múzeum megalapításától kezdve odaadó szervezője, s első igazgatója KAPOSVÁRI Gyula (1949–1977), aki az alapítás és gyűjtés hőskorában gyakorlatilag mindent egyedül végzett: régész, történész, művészettörténész és néprajzos volt egy személyben. Fő kutatási területe Szolnok története, ezen belül is főleg a középkor és a török hódoltság kora. Néprajzi, viselettörténeti szempontból is tanulságos a szolnoki várból előkerült török lábbeli anyag, amelyet GÁBORJÁN Alicenak adott át feldolgozásra (A szolnoki hódoltságskori ásatási lábbeliananyag magyar viselettörténeti vonatkozásai. *Ethn.* 1957. 343–347.). Másik jelentős leletegyüttese a magyar kerámiatörténet szempontjából nagyon fontos török kerámia anyag (SOPRONI Olivér: Szolnok török kerámiája. In: Jász-kunság. 1956. 56–61; 343–347. – KOVÁCS Gyöngyi: Török kerámia Szolnokon. Szolnok, 1984. SzMMA. 30–31.). A korszak iránti érdeklődésének köszönhetjük, hogy a nehéz kiadási lehetőségek ellenére is megjelentette GYÖRFFY Lajos török defter fordítását, amely a megye és a tágabb környék népesedéstörténetének, névanyagának legtöbbet idézett forrásává vált (Adatok az Alföld törökkori településtörténetéhez. Az 1571-es szolnoki török defter fordítása. Szolnok, 1956. JF. 4. sz.). Kaposvári Gyula nevéhez fűződik a néprajzi gyűjtemény megalapozása is. Korai tárgygyűjtései közül említésre méltó a mezőtúri múlt századi kerámia, a Szolnok-tabáni borotvatokok, halászeszközök együttese, a szolnoki népviseleti gyűjtése, s ezen kívül Alcser Ferenc szolnoki kékfestő műhelyének régi mintái, s az ötvenes évek Kántor Sándor kerámiái. Kaposvári Gyula a megyében élő társadalmi gyűjtőkkel, néprajzkutatókkal is kitűnő kapcsolatban állt; munkájukat támogatta és megjelentette (Szűcs Sándor, Dorogi Márton, Csete Balázs). CSETE Balázs jász-kiséri rajztanárral 1954-ben népi gyermekjáték pályázatot hirdettek, amelynek anyaga a múzeumba került. Jász-kiséri néprajzi gyűjteménye (gyermekbútorok, kéziratos dolgozatok, rajzai, fotói és gyűjtőfüzetei) illetve magánkönyvtára halála után a Damjanich Múzeum gyűjteményét gyarapította. Kaposvári Gyula 1962-től a Szolnok Megyei Múzeumok igazgatójaként épp korábbi kapcsolatai révén tudta gyorsan kiépíteni a megyei szervezetet.

BETKOWSKI Jenő (1960–1971) gimnáziumi tanár, a tiszai fahajózás neves kutatója nyugdíjazása után könyvtárosként dolgozott a Damjanich Múzeumban. A tiszai fahajózásról írt monográfiája sajnos a háború alatt elpusztult, de megmaradt jegyzeteiből, újabb gyűjtéseiből több cikket és két kis kötet megjelenhetett (Fahajók a Tiszán. Szolnok, 1955. – Tiszai hajósélet. 1961. – A tiszai fahajók építése, javítása, népe. 1968. Damjanich János Múzeum Közleményei). Összegyűjtötte a még élő szolnoki tabáni mesterektől a fahajózás eszközanyagát, elkészíttette egy hajó modelljét. Ezeket nagyjából a Szolnok-milléri Vízügyi Múzeum kiállításán láthatjuk.

A múzeum létszáma 1960-tól bővült. Első néprajzosa Cs. PÓCS Éva (1960–65), aki CSALOG Zsoltal (1960–65; régész és néprajzos is volt) módszeres tárgygyűjtésbe kezdett, s kiteljesítette a néprajzi gyűjteményt. Gyűjtéseiket az általuk megindított Szolnok Megyei Néprajzi Atlasz munkálatai és elvei koordinálták. Cs. Pócs Éva egy tiszamenti falu teljes eszközanyagát gyűjtötte be (Tiszaszöllös). Ittléte idején került a múzeumba Szép Sándor szolnoki kádár mester műhelye. Kitűnő kerámia

gyűjteményt alapoztak meg, főleg mezőtúri, tószegi és tiszafüredi tárgyakkal gyarapítva a meglévő anyagot. Cs. Pócs Éva folklóristaként népi gyógyászati és néphit archívum megteremtésén fáradozott és Zagyvarékaszon kezdett monografikus kutatásba. Ebből a néphit gyűjtés zárult csak le (Zagyvarékas néphite. NK. 1964.). Ő alakította ki az adattár máig érvényes rendjét, s hozta létre a néprajzi fotótárat is. Csalog Zsolt szintén jelentős részese a néprajzi gyűjtemény megalapozásának. Kitűnő tanulmányban foglalta össze a vessző- és gyékénykasok fonástechnikájának módjait (Ethn. 1962. 302–303.). A megyében készült kitűnő fotói, a Tiszafüred környékének népi műemlékfeltérése fotótárunk nagy értéke.

SZABÓ László (1963–) legújabbkori történészként került a múzeumba, s Cs. Pócs Évától 1965 októberében vette át a néprajzi gyűjteményt. Első jelentősebb gyűjtései a Tiszazugból és Kunszentmártonból származnak. 1963-ban vásárolta meg a volt mezőváros több nagymultú műhelyét (kovács, kádár, szűcs, műfazekas), s több mezőgazdasági eszközt. Kezdetben raktári rend kialakítását szorgalmazta a múzeum újonnan megkapott épület részében, majd BELLON Tiborral több vidéki múzeumban is hasonló munkát végeztek (Túrkeve, Tiszafüred, Kisújszállás). A rendezések miatt ezidőben a tárggyűjtés visszafogottabb volt. 1968-ban vette át a SZMNA gyűjtésének és feldolgozásának irányítását, s a gyűjtés közben jelentős, egész megyére kiterjedő tárggyűjtés is folyt. 1970-ben több kísérlet után megvásárolta a túrkevei Dani-Szabó gazdaság teljes eszközanyagát, de anyagi okok miatt a tanyamúzeumot nem sikerült létrehozni (A túrkevei Dani-Szabó család birtokának alakulása 1745–1918 között. In: TMÉ. Túrkeve, 1971. – Két kiállítás. Szolnok, 1974.). Hosszasabb történeti előkészítő munka és előgyűjtés után indult meg a jászódózsai monografikus gyűjtés és kutatás. Az archaikus településszerkezetű faluról több ezer fotó, értékes tárgyi anyag került be a munkaközösség révén, s a kutatás főbb eredményei kötetben is napvilágot láttak (Jászódózs és a palócság. Eger–Szolnok, 1973.). A munkaközösségekben való gyűjtések és a tematikus kiállítások ettől kezdve válnak rendszeressé, gyarapítják a fotó, adattári és tárgyi gyűjteményeket (Túrkevei tanyai gazdaság 1970; Jászódózsai munkaközösség 1971; Tiszazug kutatás 1972–1982; Tiszatúrák 1978, 1980–1983; Tisza II. kutatás 1985 óta; Szolnok megye népművészete kutatása 1982–1985). A gyűjtőtáborok egyetemi hallgatókat, középiskolás diákokat, megyei társadalmi gyűjtőket és más múzeumok és intézmények szakembereit vonzották Szolnok megyébe. A múzeum kiadási és anyagi lehetőségei nem tették lehetővé, hogy e munkaközösségek kutatási eredményeinek nagyobb része napvilágot lásson. A kutatásokhoz kapcsolódó konferenciák anyaga, az elhangzott előadások a múzeum adattárát gyarapítják.

A szolnoki múzeumban, ha rövid ideig is, de sok néprajzos megfordult, s résztvett a gyűjtemények minőségi gyarapításában. SZILÁGYI Miklós (1963–1964) halászati eszközöket gyűjtött Tiszaörvényen, Mindszenten (Csongrád megye) egy halással elkészítette a Szolnok-Csongrád Tisza-szakasz jellemző halászeszközeinek kicsinyített mását, s résztvett a megye történeti-néprajzi feltérésében (Adatok a Nagykunság XVIII. századi néprajzához. Szolnok, 1966. SzMMA 5. sz.).

SELMECZI László (1965–1981) régész-néprajzos, 1987-től megyei múzeumigazgató, foglalkozott néprajzi gyűjtéssel is. Gyarapította a tárgyállományt a karcagi népi bútorokkal. Kunsági és jászági régészeti feltérásainak néprajzi jelentősége is van (viselettörténet, temetkezési szokások és kultusz, jász és kun etnikus kapcsolatok). Pbublikációi e két etnikum megismerését, középkori történetének tisztázását nagy lépéssel vitték előre (Nomád települési struktúra a Nagykunságban. In: Paraszti társa-

dalom és műveltség a 18–20. században. I. Faluk. Budapest–Szolnok, 1974. 47–58. – A négy szállási jász temető. Comm. Arch. Hung. 1981. 165–177.).

BODÓ Sándor (1966) kezdő néprajzосként az akkor folyó népi műemlékfelmérésekben, s a múzeum raktári rendjének kialakításában vett részt. FÜVESSY Anikó (1966–1967) gyakornoki évét töltötte Szolnokon. A néprajzi anyag leltározásában, népviseleti és a tószegi vesszőfonás önálló feldolgozásában, tárgyi anyagának gyűjtésében hagyott maradandó nyomot a Damjanich Múzeumban. BARNA Gábor (1972–1973) már középiskolás kora óta, mint pályázó kapcsolatba került a múzeummal. Résztvevője volt ekkor a múzeumi táboroknak. Egyetemi éve idején a kunszentmártoni gyűjtemény tiszteletdíjasa volt, s részt vett szervezőként a tiszazugi kutatásokban is. Jelentős részt vállalt a SZMNA gyűjtő- és feldolgozó munkáiban. A Damjanich Múzeum számára főként Tiszafüred környékéről gyűjtött anyagot.

GULYÁS Éva (1972–) eleinte a népi hangszergyűjteményt fejlesztette, s népzeneét gyűjtött. Fő kutatási területe azonban a néphit, népszokások és a szakrális néprajz. A múzeum gyűjteményét tematikus kiállításokkal, ezeket megalapozó fotó, adattári és tárgyi anyag gyűjtésekkel fejlesztette (népi hangszerek, a kékfestő mesterség, Szolnok parasztpolgári viselete, Fazekas Triennálék, gyermekjátékok).

T. BEREZCKI Ibolya (1982–) középiskolás kora óta pályázója a múzeumnak (családtörténet, földrajzi nevek). Egyetemi hallgatóként részese volt valamennyi munkaközösségünknek 1976 óta. Fő kutatási területe a népi táplálkozás, de tárggyűjtései a néprajz egész területére kiterjedtek (népi textiliák, mesterségek, gazdálkodás, táplálkozás). A múzeum fotótárának rendezése, kartonozása nagyjából az ő munkája.

A Damjanich Múzeum néprajzi gyűjteménye az egész megyét átfogja. Egyik jellemzője, hogy bár a gyűjtés igen későn indult meg, s nem rendelkezünk olyan múlt századi anyaggal, mint pl. Debrecen, Szeged vagy Miskolc, mégis sikerült sok datált vagy hiteles XIX., olykor XVIII. századi tárgyat begyűjteni, s a jobbára XX. századi gyűjteménynek történeti távlatot adni. A táborszerű komplex gyűjtések, tematikus kiállításokkal összekapcsolt anyagfeltárás lehetővé tették, hogy a tárgyi, fotó és adattári anyag, s a most rendezés alatt álló hangtár egymást kiegészítve, s erősítve hiteles képet adjon a megye népeletéről.

1982 óta TÁLAS László vezeti az intézményt, kutatási területe a numizmatika. *Jász Múzeum, Jászberény*

Egyike az ország legrégebbi vidéki múzeumainak. SIPOS Orbán helyettes polgármester múzeumalapító érdeme, hogy 1874-ben megkezdhette működését a Jász Múzeum. A századforduló idején Hild Viktor gyarapította a régészeti gyűjteményt, gondos aprólékos feljegyzései, leírásai, forrásértékűek a mai kutatás számára is (Hild Viktor régészeti naplója. Előszó. Közli: Stenczik Ilona, Szolnok, 1977.). 1913-tól a Tanácsköztársaság bukásáig BANNER János vezette a múzeumot. Fő gyűjtőterülete a régészet, ezen kívül a várostörténet és néprajz. A jászberényi céhek tárgyi anyagának begyűjtésével nagy értékű anyagot őrzött meg. Áthozatta a gimnázium gazdag éremtárát és a rendszeres múzeumi nyilvántartás, leltározás alapjait megvetette (BANNER János: A Lehel-kürt szolgálatában. Szolnok, 1966. SZMMA. 3.). 1926 után RÉZ Kálmán nyugdíjas lelkész bízta meg a város a múzeum anyagának gondozásával. Tekintélyes múzeum-baráti kört szervezett, közöttük olyan kitűnőségekkel, mint Komáromy József, Blénessy János, Prückler József, Németh Ferenc. Saját kutatásai-
kon kívül, amelyet két évkönyvben adtak közre, a mindennapi múzeumi munkában is nagy segítségére voltak. Réz Kálmán idejében, 1931-ben költözött át a múzeum a jelenlegi oszlopos, boltíves műemlék épületbe. A II. világháború alatt sajnos számos

múzeumi gyűjteménycsoport károsodást szenvedett. 1950 január 1-től a múzeum állami kezelésbe került. Komáromy József és Csalog József igazgatósága idején a régészeti és történeti gyűjtemény fejlődött. ERDÉSZ Sándor és HALMOS István alapos néprajzi tárggyűjtéseket végeztek, az előbbi főleg a népviselet és fazekasság terén. TÓTH János 1958 óta áll a múzeum élén. Szűkebb szakterülete a néprajz, ezért az ő idejében a múzeum néprajzi profilja tovább erősödött. Céhes emlékeket, a jászárok-szállási szűcsmesterség eszközeit, a jászsági szőlőkultúra és paraszti gazdálkodás tárgyi emlékeit, s egy jászapáti bogárnár mester készítette teljes közlekedési eszközei gyűjtés modelljét gyűjtötte be. Népzenei gyűjtései is jelentősek. A múzeum 1974-ben ünnepelte 100 éves évfordulóját, ebből az alkalomból a múzeum épületét bővítették és felújították, új időszaki kiállító termeket nyitottak, új állandó kiállítást avattak.

BATHÓ Edit 1977 óta a múzeum néprajzosa. Gyűjtőtevékenysége a Jászság méhészetére, folklórára, népi gyermekjátékaira, táncgyományműveire terjed ki. Tárgygyűjtése főleg gyermekjátékokra és népviseleti anyag gyarapítására vonatkozik.

A Jász Múzeum beletárolt tárgyaitak száma 14 662 db. (régészet, néprajz, numizmatika, helytörténet, művelődéstörténet). A becsült tárgyak száma 19 000 (főleg természettudomány). Eredeti történeti dokumentum 5 654 db. A fotótárban 10 274 negatív és 3 480 diaposzítív található. A múzeumnak jelentős kéziratos adattára van, amely a Jászság történetére, régészeti ásatásaira, néprajzára vonatkozó jelentéseket, gyűjtéseket, eredeti dokumentumokat, tanulmányokat tartalmaz.

Kiss Pál Múzeum, Tiszafüred

Az 1848-as honvédtábornok nevét viselő múzeum nagy múltú és hányatott sorsú. 1877-ben Tariczky Endre plébános és Milesz Béla tanító kezdeményezésére megalakult a tiszafüredi Régészeti Egylet. 1896-ban felvették a Múzeum és Közkönyvtár nevet, s ettől kezdve községi segélyt élveztek, évi 1200–1300 koronát. Kezdetben az alapítók érdeklődésének megfelelően régészeti ásatásokat végeztek a környéken (Tiszafüred-Ásotthalom, Poroszló, Tiszaigar), s neves tudósokkal (Rómer Flóris, Ipolyi Arnold, Hampel József, Herman Ottó, Józsa András) álltak kapcsolatban, s az egylet dísztagjaivá választották őket. A virágkor 1896–1912 közé esik. Gyűjteményüket négy részre osztották: régiség, érem, könyv- és vegyes gyűjtemény. 1912-ben 7 409 régiség, 5 298 érem volt gyűjteményükben.

1944-ben a frontharcok során az anyag jelentős része elpusztult. Mintegy 6 000 darabos gyűjtemény maradt, amelyet a község házában őriztek. A tiszaiigari kutatások miatt Tiszafüreden nyitották meg az ország első falumúzeumát (BARABÁS Jenő: A tiszafüredi falumúzeum. Ethn. 1949. 106–108.). 1952-ben költöztek a Kossuth–Görgey találkozóóról nevezetes, klasszicista stílusú Lipcsei-kúriába. 1953-ban vették fel a Kis Pál Múzeum nevet (110 éves a tiszafüredi Kiss Pál Múzeum. Szerk. Fűvessy Anikó. Szolnok, 1987.). Ezt követően 1967-ig Vincze Imre történelemszakos tanár tiszteletdíjasként irányította a múzeumot.

A gyűjtemény jelenleg természettudományi (64 db), néprajzi (3 805 db) és történeti-legújabbkori (4 720 db) tárgyi anyagra, illetőleg adattárra (9 638 lap), fotótárra (7 753 negatív és 822 dia), s szakkönyvtárra (3 428 kötet) tagolódik.

A néprajzi anyagot kezdetben a vegyes tárgyak között tartották nyilván. Kiemelkedő darabjai a korai kerámiák (1609-től), a XVIII. századi textilek voltak, de sajnos a háború alatt ezek eltűntek. 1967-ben a revízió idején alig 200 db néprajzi tárgya volt a múzeumnak. A módszeres gyűjtés 1969-től indult meg, amikor FÜVESSY Anikó néprajzos került a múzeum élére. Érdeklődésének megfelelően méhészeti, textil és kerámia gyűjteményt fejlesztette, majd az állandó kiállítás érdekében kiteljesítette az anyagot. Különösen értékesek kulcsfontosságú datált kerámiái. Textilgyűj-

teménye a megyében a leggazdagabb, s a XVII–XVIII. századi ritka darabok mellett jelentős erdélyi (Kalotaszeg, Szilágyság), dél-magyarországi (magyar, horvát, szerb) illetve felvidéki (Nyitra vidéki magyar, szlovák), nyugat-dunántúli anyaga is van. A környék hízméseit, szötteseit a XIX. század második felétől adathalmozhatjuk. Fő kutatási területe a népi táplálkozás, gyűjtögető gazdálkodás, s a kerámia. A tiszafüredi fazekasságot közel 500, kutatásai nyomán jórészt mesterekhez köthető, részben feliratos darab képviseli (Hízmések, szöttesek Tiszafüred környékén, Szolnok, 1982. – A tiszafüredi mázas kerámia stílusának kialakulása és a Katona Nagy fazekasdinasztia. Ethn. 1979. 1–27. – A tiszafüredi fazekasság a XIX. század végéig. SZMMÉ. Szolnok, 1981. 151–167.). Tiszafüreden a múzeum jelenleg a négy megye szervezte Tisza II. Kutatás központja.

Györffy István Nagykun Múzeum, Karcag

A múzeumalapítás gondolatát GYÖRFFY István, a város nagy szülőtte vetette fel 1906-ban, amikor a Nagykunsgai Hírlapban közreadta „Alakítsunk Nagykun Múzeumot!” című felhívását. Ennek hatására Joó György református lelkész özv. Balogh Ferencné Vörös Rébék közreműködésével jelentős néprajzi anyagot gyűjtött össze karcagi családoktól. 1907-ben már több mint 700 múzeális értékű tárgyuk volt. 1912-ben a frissen épült városháza két termében rendeztek kiállítást. A gyarapodó gyűjteményt Györffy István szívügyének tekintette. Jóllehet a II. világháború idején elpusztult a gyűjtemény, jelentős népviseleti és textilgyűjteményük volt, sok szép egyedi, kiemelkedő szűrhimzéssel. Számottevő a régi kerámia anyag, s a bútorok együttese. GÖNYEY Sándor 1934-ben 28 felvételt készített, amely főként az azóta elveszett kerámia és viseleti anyagot örököltette meg (S. KOVÁCS Ilona: Fényképek és rajzok a karcagi Nagykun Múzeum régi gyűjteményéről. In: Györffy István az Alföld kutatója... Karcag–Szolnok, 1987.).

A háború után 1950-ben vette fel az újrászerveződő intézmény Györffy István nevét. Gyűjtőterülete a Nagykunsg. A múzeumi munkát PÉTER László (1950–51) indította el, majd 1952-től SZÜCS Sándor (1952–1964) a múzeum vezetője. Az új gyűjtemény alapját valójában ő vetette meg.

A múzeum jelenlegi anyaga legújabbkori történeti (1 593) és néprajzi (6 780 db) részekre tagolódik. Kéziratos adattára 2 388 leltári tétel, fotóinak száma 25 000 negatív és dia. A kutatást több mint 5 000 kötet könyv segíti.

A múzeum 1968-ban költözött a város közepén álló klasszicista stílusú kúriába.

Az új néprajzi gyűjtemény létrehozása SZÜCS Sándor nevéhez fűződik. Érdéklődésének megfelelően a rétgazdálkodás, egyáltalán a gyűjtögető- és zsákmányoló gazdálkodás, a pásztorkodás emlékanyaga gyűjtésének gerince. Munkássága, írásai nagyobb részben a folklór területére tartoznak, de múzeológusi tevékenysége jól kiegészítette életművét (Vö.: Szűcs Sándor Emlékkönyv. SZMMÉ. I. 1963).

BELLON Tibor 1964-ben lépett Szűcs Sándor örökébe. Nemcsak a megkezdett munkát folytatta, de több irányba kiteljesítette a gyűjteményt a földművelés, kisiparosok, népművészet és népi iparművészet témakörével. Fő kutatási területe a Nagykunsg. egész népi kultúrája, a földművelés és állattartás, a mezővárosi fejlődés kérdésköre, s utóbb a Tisza-vidék gazdálkodása (Nagykunsg. Budapest, 1979. – Karcag város gazdálkodása [földművelés]. Szolnok, 1973. DJMK. 34–35.). Kántor Sándor és id. illetve Ifj. Szabó Mihály kerámiái, s a festett bútoranyag gyűjtése és feldolgozása különösen értékes együttesek. Bellon Tibor a megye nagy vállalkozásaiban (SZMNA, népművészet kutatása, Tiszazug-kutatás) résztvevő és szervező, s így anyagát tágabb térségbe és összefüggésbe ágyazza.

A múzeum munkatársa volt ÖRSI Júlianna (1974–1983), s bár legújabbkori

történész státusban dolgozott a társadalom-néprajz terén jelentős gyűjtéseket (adattári és fotó), a lakáskultúra kutatásában fontos eredményeket ért el, s minden téren gyarapította a múzeum néprajzi anyagát. Őt váltotta fel a rövid ideig Karcagon dolgozó, szintén történész státusú, de néprajzos képzettségű ZOMBORKA Márta (1983–84), aki gyermekjátékok gyűjtésével, s a gyűjtemény nyilvántartási munkáival foglalkozott.

Ökrösné BARTHA Júlia (1984–) népművelőként dolgozik a múzeumban, de évek óta intenzíven foglalkozik a nagykunsági nemezkészítés hagyományaival, a törökországi nemezkészítéssel.

FAZEKAS Mihály évtizedekig, mint néprajzos képzettségű történelem tanár külső munkatársként dolgozott együtt a múzeummal. Fő kutatási területe a népi táplálkozás és a pásztorkodás (Kunmadaras juhászata, Karcag, 1979.). 1986-óta a múzeum történésze, de a néprajzi gyűjtemény fejlesztésében is résztvett, főként adattári anyag gyarapításával.

Tiszazugi Földrajzi Múzeum, Tiszaföldvár

1956-ban, VARGA Lajos történelem-földrajz szakos gimnáziumi tanár irányításával kezdte meg működését a földrajzi múzeum Tiszaföldváron. Tanítványaival rövid idő alatt a szertári gyűjteményből jelentős, múzeumi szempontból értékes anyagot hoztak létre, amely önállósodott, helyet igényelt a gimnáziumon kívül. Elkészítették a tiszazugi kistáj földtani viszonyainak teljes dokumentációját, vízrajzi, éghajlattani viszonyait feltérképezték, rendszeres meteorológiai megfigyelésekbe kezdtek. Ebből az anyagból, s az összegyűjtött térképekből 1959. március 21-én megnyitották első önálló kiállításukat. A földrajzi kutatások mellett a múzeumban mindig folyt bizonyos mértékű néprajzi gyűjtés is.

SZLANKÓ István (1960–) Varga Lajos tanítványa volt, s a múzeum irányítását 1965-től vette át igazgatóként. Az alapító a mai napig, mint kutató és társadalmi munkás dolgozik a múzeumban. Szlankó István kutatási területe a gazdasági és természeti földrajz. A néprajzi anyaggyűjtést a különböző kiállítások tematikájához igazodva végzi.

A múzeum jelenlegi anyaga több egységre oszlik: természettudományi (2 285 db), történeti és irodalomtörténeti (2 799 db), néprajzi (1 053), fotótár (10 565 negatív és 2 227 db dia), adattár (11 444 lap). A néprajzi tárgyak nagyobb része a Tiszazugra vonatkozik, ezen belül is tiszaföldvári és cibakházi gyűjtésű. Főként mezőgazdasági (szőlőművelés) és háztartási eszközöket gyűjtöttek. Kiemelkedő darabja a gyűjteménynek az 1970-es években a Tisza medréből kiemelt bődönhajó, a térképtár, a néprajzi értékű, kitűnő minőségű fotóanyag.

Múzeum, Törökszentmiklós

A gyűjtemény BUTYKA Béla helyi tanítónak, Ecsedi István tanítványának kezdeményezésére jött létre 1950 után. A gyűjtemény alapozásában résztvett VARGA Lajos, a későbbi tiszaföldvári múzeumalapító is. Régészeti, történeti és néprajzi anyagból álló kis gyűjteményüket a gimnáziumban mutatták be először. A múzeumot hivatalosan a hatvanas évek közepén ismerték el, s Butyka Béla (1966–1972) volt első igazgatója. 1972–1973-ban a múzeumot GULYÁS Éva irányításával a Művelődési Házba költöztették át, s ekkor került sor a gyűjtemény néprajzi részének szakszerű beletárolására, s a raktári rendjének kialakítására, új kiállítás megnyitására. A múzeum anyaga néprajzi (1 361 db) és helytörténeti (2 639 db) részekre tagolódik. Többnyire törökszentmiklói, illetve a környező uradalmak cselédeknek életét, népi táplálkozását, a helyi mesterségeket, háziipart, s a fényképészetet dokumentáló anyag. A múzeum jelenlegi vezetője SZABÓ Antal gimnáziumi tanár.

Múzeum, Kunszentmárton

1863-ban alakult meg Széll Farkas és Kovách Albert vezetésével a Tiszazugi Archeológiai Magántársulat, amely önköltségen régészeti ásatásokat is végzett, illetve nyelvjárási gyűjtést is folytatott. A múzeumalapítás már ekkor komolyan felvetődött, ám 1883-ban megszűnt a társulat, s az egész gyűjtemény a Nemzeti Múzeumba került. Jó fél évszázad tervei után végre az 1960-as évektől Turcsányi István és Józsa László pedagógusok fáradozásának eredményeként szerveződni kezdett a Helytörténeti Gyűjtemény Kunszentmártonban. Első jelentős lépés volt a Nagykun Kerületi Börtön épületének megszerzése, amelyet eleinte raktárként használtak. 1969-ben megnyílhatott végre az első kiállítás. Ezt követte egy év múlva „A kerámia története az őskortól napjainkig” című állandó jellegű kiállítás. Ezzel kezdetét vette egy majd tizenöt évig tartó kiállítási, majd ehhez szervesen illeszkedve egy tiszazugi történeti és néprajzi kutatási program (1971–1985) nagy létszámú kutató gárdával. A tiszazugi kutatásokat a szolnoki múzeum részéről SZABÓ László, a helyi múzeum képviselőjében BARNÁ GÁBOR vezette. A helyi kutatások eredményeként 1985-ben a gyűjtemény elnyerte a múzeumi rangot. Ekkor nyílt meg „Egy múzeum születése” című állandó kiállítás.

A múzeum törzsanyaga az 1960–70-es évek fordulójára alakult ki. 1970-ben leltározták. Ebben Barna Gábor jelentős részt vállalt. Turcsányi István és Smuta Kálmánné tevékenysége is kiemelkedő volt e téren. Az 1970-es évek tematikus kutatásaival több ezer tárgy került a múzeumba. A múzeum jelenlegi állománya történeti és néprajzi részekre tagolódik (kb. 5 000 db). Fotó- (1 270) és adattára (2 093 tétel) is jelentős.

A Tiszazugban kutatott témák, amelyek jelentős tárggyűjtéssel is összekapcsolódtak: szücsmesterség, kubikos és summás élet, földművelés, szőlőművelés története és néprajza, állattartás és pásztorkodás, a víz szerepe a térség életében, temetkezési szokások, lakodalmi szokások, az ünneplő Tiszazug, Kunszentmárton és a Tiszazug kisipara, népművészet és a Bozsik-kerámiák. A megye egyik legfiatalabb múzeumában igen sokan dolgoztak. A múzeum munkatársai voltak 1969-től 85-ig részfoglalkozásban: Turcsányi István, Barna Gábor, Cseuz Imre, Barna Mária, T. Bereczki Ibolya, Józsa László. Főfoglalkozású múzeumigazgatóként Magyar Márta, Szendrei Eszter. 1988-tól Pusztai Gabriella történész a múzeumigazgató.

Finta Múzeum, Túrkeve

A Túrkeve iránti néprajzi érdeklődés miatt igen korán felvetődött a múzeum létesítésének gondolata. HERMAN OTTÓ az Ecseg pusztán gyűjtött és a millenniumi kiállításon bemutatott pásztor eszközöket a városnak ajándékozta. GYÖRFFY ISTVÁN családi kapcsolata miatt többször járt és gyűjtött a városban. A múzeum alapításához a döntő lépést a Finta művésztestvérek ajánlata adta meg. FINTA SÁNDOR Amerikába kivándorolt, túrkevei születésű szobrászművész testvéreivel (Gergely és Sámuel) együtt összes munkáikat Túrkeve városának felajánlották 1936-ban, egy létesítendő Finta Múzeum számára. A város Finta Gergelyt, művésznevén Zádori Oszkárt hazaköltöztette Túrkevére és lakásában ideigelenesen berendezte a múzeumot. Finta Sándor munkáit 1958 után szállították haza. Így 1967-ben végre megnyílhatott a Finta művésztestvérek munkásságát bemutató állandó kiállítás a múzeum régi épületéhez toldott új, modern épületszárnyban.

A múzeum anyaga régészeti (671 db), numizmatikai (1 526 db), képzőművészeti (905 db), történeti (401 db), iparművészeti (63 db) és néprajzi (2 265 db) részekre tagolódik. Jelentős fotó- (11 304 negatív és 1 288 dia) és adattára (15 180 lap) van.

Első igazgatója DANKÓ Imre (1951–1954), aki az indulás évében diákjaival kb. 800 db néprajzi tárgyat gyűjtött. VERES Éva (1954–1956) főleg történeti kutatásokat végzett. Őt követte GYÖRFFY Lajos (1956–1980) aki a múzeum képzőművészeti és néprajzi profilját kialakította. Megnyitotta a Finta művésztestvérek anyagának gyűjteményét, s az Ecseg pusztai pásztorkodás című kiállítást. Földművelés, állattartás és népi táplálkozás eszközanyagával gyarapította a gyűjteményt. A mezőtúri butellák történetéről és tipológiájáról önálló tanulmányt írt (Feliratos butellák a túrkevei Finta Múzeumban. SZMMÉ. 1973. 205–217). Nyugdíjazása után FEHÉRVÁRI Béla került a múzeumba, aki a képzőművészeti gyűjteményt fejlesztette. 1983 óta ÖRSI Julianna a múzeum igazgatója. Társadalomnéprajzi érdeklődése az endogámia-exogámia kérdésének kutatásában jelentős eredményeket mondhat magának. Mellette múzeológusi tevékenysége is jelentős. Megszervezte Túrkeve monografikus kutatását, amely adattári és tárggyűjtéssel is összekapcsolódik.

Helytörténeti Gyűjtemény, Kisújszállás

ZSOLDOS István gimnáziumi tanár áldozatos munkájának köszönhető, hogy egy iskolai gyűjteményből a Morgó csárda egykori épületében 1971-ben megnyílhatott „A paraszti élet eszközkészlete Kisújszálláson” című állandó kiállítás, s a gyűjtemény raktárat, helyet kaphatott. A múzeum törzssanyagát kisújszállási gyűjtésű néprajzi és helytörténeti tárgyak alkotják (állattartás, kisipar, céhes anyag, kerámia). Újabbban a város és a szövetkezetek segítségével kocsikiállítást is nyitottak a múzeumban. „Szolnok megye népművészete” kötetbe a legszebb gyűjteményi darabok bekerültek. Zsoldos István egyik szerzője és szervezője a „Kisújszállás története” című 1986 óta kötetenként megjelenő várostörténetnek. 1988 óta KÁNTOR Éva a gyűjtemény vezetője.

Túri Fazekas Múzeum, Mezőtúr

1983. október 7-én nyílt meg a mezőtúri múzeum. A múzeumalapítás gondolata itt is sokkal nagyobb múltra tekint vissza. Nagy magyar írónk Móricz Zsigmond többször járt látogatóban Badár Balázs híres fazekasnál. „Céhláda” című riportjában azt írja, hogy a sok szép kerámia és céhes anyag láttán benne is felmerült a múzeum létrehozásának gondolata. A szórványos kísérletek és gyűjtőmunka után 1962-ben a Művelődési Ház támogatásával Kozák Lajos órásmester, a régiségek iránt mindig érdeklődő túri diák megszervezte a Múzeumbarátok Egyesületét. Ez jelentős tárgyi anyagot, dokumentumokat, főleg kerámiát gyűjtött össze. Ebből az anyagból a szolnoki múzeum munkatársai CSALOG Zsolt és PÓCS Éva kiállítást rendezett a Művelődési Ház udvarán álló parasztház két helyiségében. Az egyesület megszűnte után KRESZ Mária, illetve a helyiek közül Vargha Lajos, Molnár Sándorné és Füstös Jenő tartották ébren a múzeum-szervezés gondolatát.

1967-ben a város megvásárolta a klasszicista stílusú zsinagógát, s a felújított épületben 1974-ben nyílhatott meg a város 600 éves történetét, népeletét feldolgozó kiállítás a szolnoki múzeológusok rendezésében. Ettől kezdve a Művelődési Házhoz tartozó intézményt VARGHA Lajos gimnáziumi tanár gondozta. Időközben megszerezték a zsinagóga melletti iskolát is. Először 1979-ben, majd a múzeumvállás évében, 1983-ban itt nyílt meg a túri fazekasság történetét és stíluskorszakait bemutató kiállítás. A múzeum törzssanyagát a túri fazekasság tárgyi emlékei alkotják. A gyűjtőterület Mezőtúr. Az intézmény vezetője 1983 óta NAGY MOLNÁR Miklós. A múzeumban 2 152 db beleltározott néprajzi tárgyat tartanak nyilván. A néprajzi gyűjtemény több tárgye gyűjtést is tartalmaz. Füstös Jenő közvetítésével az 1970-es években megvásárolta a város Badár Erzsébet a népművészet mesterétől a régi Badárházat és a Badár-gyűjtemény legjelesebb darabjait. Ez az anyag végre méltó helyére

került az 1988 júliusában megnyílt Badár-házban. 1982-ben szerezték meg Szöllösi Antal mezővárosi kovácmester hagyatékát. 1983-ban Ónodi Erzsébet helyi fényképész műtermének több ezer negatívja gyarapította a gyűjteményt. A múzeum munkatársa Molnár Sándorné (1985–), aki a város támogatásával a fazekas alkotótáborokat vezeti. *Nyúzó Gáspár Fazekas Tájház, Tiszafüred*

Az utolsó tiszafüredi fazekasház, amely a Nyúzó fazekas dinasztia tulajdona volt 1977–1978-ban újították fel. A ház a falu régi település-magvában található. FÜVESSY Anikó rendezte be 1980-ban. Felkutatta és megírta a füredi fazekasság utolsó jelentős képviselőinek, id. és ifj. Nyúzó Gáspár életét és munkásságát (A tiszafüredi Nyúzó Gáspár fazekas tájház. Tiszafüred, 1980.).

Kántor Sándor Fazekasház, Karcag

Kántor Sándor neves karcagi fazekas életét és munkásságát bemutató állandó kiállítás 1982-ben nyílt meg egy hagyományos nagykun portán SELMECZI László rendezésében. Itt helyezték el Kántor Sándor induló éveire vonatkozó dokumentumokat. A következő három teremben munkásságának különböző stíluskorszakait reprezentáló gazdag kerámia anyag van kiállítva, fölötte fotósorozatok a mesterről, a mesterségről (FÜVESSY Anikó – GULYÁS Éva: Karcag. Kántor Sándor Fazekasház. Budapest, 1984.).

Nagykunsági Tájház, Karcag

1984-ben a Györffy centenáriumi ünnepségek keretében nyílt meg Karcagon BELLON Tibor rendezésében a hagyományos kunsági parasztportát és berendezését szemléltető kiállítás.

Múzeumi kiadványok, tudományos munka

A megye múzeumaiban folyó tudományos munka jellegét a kollektív és egyéni kutatási programok határozzák meg. A munkatársak országos folyóiratokban, más múzeumok évkönyveiben, különböző falumonográfiákban és saját múzeumi kiadványaikban publikálnak. Az első nagyobb közös vállalkozás *Szolnok Megye Néprajzi Atlasza* volt, amelynek tárgyi néprajzi kötete a térkép illusztrációkkal együtt megjelent (SZMNA I.1.; I.2. Szolnok, 1974–1975. Szerk.: Csalog Zsolt – Pócs Éva – Szabó László).

Az 1960-as évek közepén megkezdődött a Jászság és Nagykovács történeti-néprajzi kutatása, etnikai kérdések vizsgálata BELLON Tibor, SZABÓ László és SZILÁGYI Miklós közreműködésével. Ezek a kutatási eredmények később külön kötetekben láttak napvilágot (BELLON Tibor: Nagykovács. Budapest, 1979.; SZABÓ László: Jászság. Budapest, 1982.; SZABÓ László: A jász etnikai csoport I–II. Szolnok, 1979–1982.; SZILÁGYI Miklós: Adatok a Nagykovács XVIII. századi néprajzához. Szolnok, 1966.).

Az 1960-as években országosan elindult történeti-néprajzi kutatás, amelynek keretében falumonográfiák sora látott napvilágot. Az 1971-ben Jászdózsán megrendezett monografikus gyűjtés koncepciójában ehhez igazodott. A jászdózsai kutatásokból végül tanulmánykötet készült, amelyben azt vizsgáltuk, hogy a palóc betelepülések milyen hatással voltak a Jászság népi kultúrájára (Jászdózsa és a palócság. Eger–Szolnok, 1973. Szerk.: Szabó László).

1972-től hosszantartó néprajzi vizsgálat kezdődött a társadalmi elmaradottságról, az arzénos perről ismert területen, a Tisza és Körös által közrefogott Tiszazugban. Sajnos ezeknek a kutatásoknak csak egy része jelenhetett meg a Tiszazugi Füzetek hiányos számaiban, a Palóc-kutatás keretében és néhány kötet sorozaton kívül (Kunszentmárton és a Tiszazug a XVIII–XIX. században. Kunszentmárton–Szolnok, 1974. TF. 1. sz. – BOTKA János: A csépai szőlőművelés. Kunszentmár-

ton—Szolnok, 1976. TF 6. sz. — Csépa. Tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéből. Eger—Szolnok, 1982. Szerk.: Barna Gábor. — 10 éves a Tiszazug kutatása. Szolnok, 1981. Szerk.: Szabó László. — Kunszentmárton és a Tiszazug kisipara. Szolnok, 1982. Szerk.: Bereczki Ibolya és Szabó László. — A Tiszazug földművelése I—II. Szolnok, 1984. Szerk.: Bereczki Ibolya és Szendrei Eszter).

A népművészeti kutatások 1982-ben kezdődtek meg munkaközösségi gyűjtésekkel, s 1987-ben jelentek meg önálló kötetben számos fekete-fehér és színes képpel (Szolnok megye népművészete. Budapest, 1987. Szerk.: Bellon Tibor — Szabó László).

A Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv első száma eléggé későn, 1973-ban jelent meg, tulajdonképpen néprajzi különszámként (Szűcs Sándor Emlékkönyv. SZMMÉ I. Szolnok, 1973.). Azóta még négy évkönyvünk készült el (1978; 1979—80; 1981; 1982—83.). Különböző kiadványsorozataink vannak Szolnokon és a megye múzeumaiban. 1954-ben indult a Jászkunsági Füzetek sorozat (1957-ig). Ebben jelent meg GYÖRFFY Lajos már említett török deftere, s számos néprajzi pályázat, dolgozat (SZÜCS Sándor: Ludas Matyi cimborái. Szolnok, 1954. — Uő: Hány János bajtársai. Szolnok, 1956. — BETKOWSZKY Jenő: Fahajók a Tiszán. Szolnok, 1955. — CSETE Balázs: Jászkiséri gyermekjátékok. Szolnok, 1955.). Jelenleg az évkönyvön kívül két tudományos (Damjanich János Múzeum Közleményei később Szolnok Megyei Múzeumok Közleményei; Szolnok Megyei Múzeumi Adattár) és egy ismeretterjesztő (Múzeumi Levelek) kiadványsorozatunk van. A Damjanich János Múzeum Közleményeiben (1958—) látott napvilágot DOROGI Márton: A kunsági kisbunda. Szolnok, 1962. című dolgozata és BETKOWSZKY Jenő: Tiszai hajóselet. Szolnok, 1961. A múzeum munkatársainak disszertációi és egyéni kutatási eredményei is itt jelenthettek meg (SZABÓ László: Munkaszervezet és termelékenység a magyar parasztságnál a XIX—XX. században. Szolnok, 1968. — Uő: A társadalom-néprajz alapvető kérdéseiről. Szolnok, 1970. — BELLON Tibor: Karcag város gazdálkodása (Földművelés). Szolnok, 1973. — GULYÁS Éva: Egy őszi pásztorünep és európai párhuzamai. Szolnok, 1986.).

A Szolnok Megyei Múzeumi Adattár (1965—) már nevében is jelzi fő célkitűzését, hogy a gyűjtőutak, levéltári kutatások, régészeti ásatások adatszerű feldolgozásait adja közre (KAKUK Mátyás: Kunszentmárton földrajzi nevei. Szolnok, 1965. — Néprajzi dolgozatok Szolnok megyéből [diák pályamunkák]. Szolnok, 1970.). A Múzeumi Levelek 1958-ban indult, legutóbbi 57—58. száma az 1—50. szám repertórium (Szolnok, 1988, összeállította Kaposvári Gyöngyi).

A Szolnok megyei Múzeumok Igazgatósága több néprajzi konferenciát rendezett Szolnokon és vidéki múzeumaiban. A Magyar Néprajzi Társaság 1974. évi vándorgyűlését Szolnokon tartotta. Az elhangzott előadások négy kötetben jelentek meg „Paraszi társadalom és műveltség a 18—20. században” címmel (I. Faluk, II. Mezővárosok, III. Tanyák, IV. Hozzászólások, Budapest — Szolnok, 1974.). Szintén Szolnokon rendezték meg a II. Jászkunság Kutatása konferenciát, ennek anyaga kiadás alatt áll. Az első konferencia előadásait az érdekelt múzeumokkal közösen adtuk ki (A Jászkunság kutatása 1985. Kecskemét, 1986.).

A Karcagi Múzeum két alkalommal (1974 és 1984) rendezett a város nagy szülöttje, GYÖRFFY István tiszteletére konferenciát (A magyar nép tudósa. Karcag, 1980. — Györffy István az Alföld kutatója... Karcag—Szolnok, 1987.).

A Tiszazugi kutatások idején, a Múzeumi Hónapban tudományos ülésszakra került sor Kunszentmártonban, amelyen a nyári tematikus néprajzi és történeti kutatások eredményeiről számoltak be. Az előadások egy része megjelent a Tiszazugi Füzetekben.

A megye többi múzeumában is jelentős tudományos munka folyik. A Jász Múzeumnak évkönyve is van. Az első két kötete még a világháború előtt jelent meg Komáromi József szerkesztésében (A jászberényi Jász Múzeum Évkönyve, Jászberény, 1937 és 1943.). A legújabb jubileumi évkönyvet a múzeum centenáriuma alkalmából adták ki TÓTH János szerkesztésében (Jász Múzeum Jubileumi Évkönyv, Jászberény, 1974.). A múzeumnak még két sorozata van a Jászsági Füzetek és a Jászsági Honismereti Adattár. Ezekben is sok kitűnő néprajzi írás van (NAGY József: Sajátos farsangi népszokás a Jászságban, Jászberény, 1967. JF 3. sz. — TÓTH János: A Jászkunság helyzete a XVIII. század végén. Bedekovich Lőrinc kéziratos könyve. Jászberény, 1976. JF. 13. sz.).

A többi múzeumban füzet sorozatokat adnak ki helyi jellegű történeti és néprajzi kutatások publikálására, mint pl. Nagy-kunsági Füzetek (Karcag 1974-től), Tiszafüredi Tanulmányok (Tiszafüred, 1985-től), Tiszazugi Füzetek (Kunszentmárton, 1974-től). A Finta Múzeum jubileumi emlékkönyvet adott ki GYÖRFFY Lajos szerkesztésében.

A Megyei Múzeumok Igazgatósága más múzeumokkal, tudományos intézményekkel, egyetemekkel kezdettől fogva gyümölcsöző kapcsolatokat alakított ki. 1970-ben az MTA Néprajzi Kutató Csoport és a Damjanich János Múzeum Dokumentáció Ethnographica címmel közös sorozatot indított, amelyben bibliográfiát, fordításokat, ismertetéseket tettek közzé (1970–1975. Szerk.: Bodrogi Tibor). Az utóbbi időben a debreceni KLTE Néprajzi Tanszékével, Ujváry Zoltánnal alakított ki szoros kapcsolatot. Munkatársaink részt vesznek a tanszék oktatómunkájában, különböző kutatásaiban és közös kiadványokat jelentetünk meg (SZABÓ László: A népi társadalom változásai az Alsó-Garam mente magyar falvaiban 1900–1974. Debrecen, 1986. Folklor és Etnográfia 25.; Uő: A magyar rokonsági rendszer. Debrecen, 1980. Studia Folkloristica et Ethnographica 4.; T. BERECSKI Ibolya: Népi táplálkozás Szolnok megyében. Debrecen, 1986. Stud. Folk. et Ethn. 19.; H. BATHÓ Edit: Vannai István magyar méheskertje. Debrecen, 1988. Folk. és Ethn. 42.; Uő: Népi méhészkedés a Jászságban. Debrecen, 1988. Folk. és Ethn. 47.).

A megyében dolgozó néprajzosok egyénileg is szerteágazó publikációs tevékenységet folytatnak. Részt vesznek különböző megyén kívüli kutatásokban, országos folyóiratokban és kiadóknál publikálnak. Ennek külön bemutatására itt nincs lehetőség, helyette azokat a fontosabb külső kutatási programokat soroljuk fel, amelyekben érdekelték voltunk. Bekapcsolódtunk Pest megyében a Börzsöny, Tápió mente, Nagykőrös, Bag, Bács-Kiskun megyében Kecel, Kiskunmajsa, Szabadszállás, Heves megyében a palóc-kutatásokba, valamint Mozsgó (Baranya megye), Báránd, Hajdúszoboszló, Sárrét (Hajdú-Bihar megye), Békéscsaba, Vésztő (Békés megye), Mátészalka (Szabolcs-Szatmár megye) monografikus munkáiba. A Néprajzi Kutatócsoport és a Néprajzi Múzeum a Magyar Néprajzi Atlasz gyűjtőmunkáiba, illetve a Magyar Néprajzi Lexikon és a Magyar Néprajz feldolgozó tevékenységébe vonta be munkatársainkat.

Nemzetközi kapcsolataink is figyelemre méltóak: a tartui néprajzi múzeummal kiadvány és kiállítás cserét bonyolítottunk le, s tanulmányúton vettünk részt. A Jászság kutatás kapcsán 1984 óta félhivatalos kapcsolat alakult ki az oszét kutatókkal. Kölcsönös tanulmányutakra, kiadványcserére és közös publikációs tevékenységre került sor. A kapcsolat ápolói a jászberényi és szolnoki múzeumok. Bellon Tibor a Kárpát-Kutatásban is részt vesz. Nemzetközi kapcsolatainkat behatárolja az, hogy a megye az ország közepén fekszik, s ugyanakkor nincs a megyének nemzetisége.

